MESLEK SEÇİMİNDE İLGİ YETENEK VE DEĞERLER

ÖĞRETMEN BROŞÜRÜ

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK SERVİSİ

MESLEK SEÇİMİNDE İLGİ, YETENEK VE DEĞERİN ÖNEMİ

Sanayileşme ve teknolojik gelişmelerden önce insanlar genellikle yakın çevrelerindeki insanları model alarak onların mesleklerini devam ettiriyorlardı. Sanayileşme ve Teknolojik gelişmelerle birlikte toplum hayatının birçok evresinde değişiklikler meydana gelmiştir. Sosyal , ekonomik, psikolojik olarak insan yaşamı değişmeye başlamıştır. Bu değişimler, bireylerin meslek alanlarını genişletmiş ve mesleki kararlarını zorlaştırmıştır. İş yaşamındaki ne iş olsa yaparım düşüncesinden ziyade alanında ve mesleğinde uzman olan, düşünen, planlayan, uygulayan bireylere ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsan yaşamı boyunca çeşitli seçimler yapar. Mesleğini, evini, eşini, arkadaşlarını vb. seçer. Meslek seçimi ise insanın yaptığı en önemli seçimlerden biridir. Çünkü insan mesleğini seçtiğinde bir bakıma gelecekteki yaşamını da seçmiş olacaktır. Meslek seçimi kararı; bir kişinin kiminle evleneceğini, dünya görüşünü, günlük yaşam biçimini ve alışkanlıklarını etkileme gücüne sahiptir. Meslek seçimi pek çok alternatif arasından karar vermeyi gerektirmektedir. Bu yüzden bugün meslek seçimi çok güç ve karmaşık bir eylem haline gelmiştir. Geleneksel sosyal yapının değişmesi ile bireylerin seçme özgürlüğü de artmıştır.

Meslek seçiminin güç ve karmaşık bir eylem olmasının en önemli nedenlerinden biride yaşamımızın yaklaşık 40 yılını bir mesleğe hazırlanarak ya da onu icra ederek geçirmemizden kaynaklanmaktadır. Bu demektir ki hafta sonu ve tatiller hariç yaşamımızın 10.000 gününü mesleğimiz ile ilgili etkinliklerle geçiririz. Bu da 80.000 saat yapmaktadır. Ve bizler genellikle mesleki kararımızı verirken bunun böyle olacağını hiç ama hiç düşünmemekteyiz. Oysa meslek seçimi kararımız ilerde iş bulup bulamayacağımızı ya da iş yaşamında mutlu ve başarılı olup olamayacağımızı belirlemektedir. Meslek seçimi kararı yalnız bunlarla da kalmamakta yaşamımıza ilişkin diğer kararları da büyük ölçüde etkilemektedir. Bunlar dünya görüşü, günlük yaşama tarzı, başkaları ile ilişkiler ve alışkanlıklarımızı belirli bir biçime sokma gibi sıralayabiliriz (Berdan, 2008 ; Yeşilyaprak, 2004).

MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bireyin meslek gelişimini ya da meslek seçimini etkileyen birçok etmen vardır. İnsanların birçoğu bireysel ve çevresel faktörlerden dolayı, bir mesleğe girmeyi ve o meslekte ilerlemeyi düşünmektedir.

Bireyin meslek seçimini etkileyen faktörler arasında yetenek, kişilik özellikleri, ilgi, akademik basarı, cinsiyet, ailenin sosyal ve ekonomik düzeyi, önemli etmenler olarak gösterilmektedir. Bireyler kendi özelliklerine uygun meslekleri yaptıklarında daha başarılı ve verimli olmaktadırlar. Meslek seçiminde bireyin özellikleri belirleyici bir rol oynamaktadır.

Meslek seçimi, bireyin kişiliğinin yansımasıdır. Bireyin meslek seçiminde isabetli olması kişilik özelliklerini çok iyi tanıyıp bu özellikleri gerektiren mesleklere yönelmesine bağlıdır.

Bireylerin çok farklı kişilik özellikleri vardır. Atak, girişken, idealist, hayal gücü zengin, realist, mantıklı, alçak gönüllü, düzenli, kurallara bağlı, bağımsız hareket eden, içe kapanık vb. çok çeşitli kişilik özellikleri bulunur. Bireyin sayılan bu özelliklerinden hangilerine sahip olduğunu belirlemesi, seçimini bu doğrultuda yapması gerekir. İnsanlarla iletişimi iyi olan, İkna gücü yüksek, insanlarla devamlı ilişki halinde olan girişimci niteliklere sahip olan birey avukat, politikacı ya da pazarlamacı olabilir. Kurallara bağlı, düzenli, sorumlu, rasyonel niteliktekiler bankacılık, muhasebe, matematik gibi mesleki yönelmeleri isabetli olacaktır. Bireysel özelliklerden ilki ilgidir.

İLGİLER:

İlginin ne olduğu ve nasıl ölçülebileceği konusunda ilk çalışmalara 1916"da Carneige Teknoloji Enstitüsünde başlanmıştır. O günden bu güne ilginin ölçülmesi konusunda pek çok çalışma yapıldığı halde henüz ilginin ne olduğu konusunda net bir açıklama yapılmamıştır. (Kuzgun, 2006)

Strong ilgiyi, bir kimsenin bir kişiye nesneye veya faaliyete karşı gösterdiği hoşlanma, hoşlanmama ya da kayıtsız kalma şeklindeki tepki olarak tanımlamıştır (Kıyak, 2006).

Sevmediğimiz, hoşlanmadığımız bir meslekte ne kadar başarılı oluruz? Bireyin sevdiği bir mesleğe yönelmesi iş yaşamındaki başarısını artıracaktır.

Roe (1956) ya göre ilgi bir kimsenin, özel bir gayret sarfetmeden, dikkat ettiği, gözlemlediği, üzerinde durup düşündüğü ve zevk alarak yaptığı işlerdir (Kuzgun, 2006).

Kişinin seçmiş olduğu meslekte zeka ve yeteneğine uygunluğu nasıl o kişinin iş verimini ve iş doyumunu etkiliyorsa, ilgiler de yine bireyin seçtiği meslekteki performansını etkilemektedir. Birey ilgi duyduğu bir alana yöneliyorsa, o işten gerek maddi gerekse manevi olarak yarar görecektir (Kuzgun, 2009).

Kişilerin kararlarında ilgilerini dikkate alabilmeleri için hem ilgilerinin hangi yönde olduğunu, hem de farklı mesleklerin her birinin ne tür ilgi gerektirdiği konusunda bilgi sahibi olmaları gereklidir (Kuzgun, 2009).

YETENEKLER

Yetenek; herhangi bir davranışı (bilgi, beceri) öğrenebilme gücüdür. Bu güç, doğuştan sahip olunan gizil gücün, çevre ile etkileşimi ve eğitim sonucu işlenmiş ve yeni öğrenmeler için hazır hale getirilmiş kısmıdır. Bu anlamda yetenek bir kimsenin belli bir yaşa kadar kapasitesini kullanarak geliştirdiği zihinsel, duyuşsal ya da psikomotor beceriler olup, daha sonra kişinin göreceği eğitimden ne ölçüde yararlanabileceği hakkında bulunulmasına yardımcı ipuçları sayılabilir (Kuzgun, 2006).

Yetenek, bir faaliyeti, işi kolayca yapmayı sağlayan özelliktir. Yetenekli olunan iş kolayca yapılır. Örneğin, sayısal yeteneği olan birey matematik problemlerini zorlanmadan çözebilir. Sözel yeteneği olan birinin hatipliği, görsel yeteneği olan birinin çizimi iyi olacaktır.

DEĞERLER

Bireyler günümüzde, meslek seçerken aile, arkadaş ve toplumsal çevrenin kendilerinden beklentilerine, o mesleğin sağladığı kazanç durumuna, kendisine getireceği sosyal statü ya da getirdiği prestije göre meslek tercihi yapma eğilimindedir. Bunun yanında toplumun sağladığı olanaklar ve bu olanaklardan yararlanmada koyduğu kurallar ve sınırlar yüzünden bireyler ihtiyaçlarını ve onu karşılayacak davranış tarzlarını ve hedefleri önem sırasına koymak zorundadır.

Değerlerin ne olduğu konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Örneğin Ziegler'e (1970) göre değerler neyi tercih edeceğimizi ve neyi tercih etmeyeceğimizi bulmamıza, davranış ve olayları önem sırasına koymamıza yardım eden, fikir, düşünce ve duygu gibi sembolik kategorilerdir (Akt: Kuzgun,2006).

Güney (1982) öğrencilerin meslek seçerken değerlerini ne ölçüde dikkate aldıkları bazı araştırmalarda ele almıştır. Bu konuda çalışan araştırıcılar önce öğrencilere bir dizi meslek değeri verip bunları önem sırasına göre yazmalarını, daha sonra girmek istedikleri meslekleri belirtmelerini istemişlerdir. Bulgular öğrencilerin girmek istedikleri mesleklerin, önem verdikleri meslek değerleri ile ilişkisinin zayıf olduğunu göstermiştir. Daha sonra bu tutarsızlığı gösteren bir rehberlik programı uygulamışlar ve meslek değerleri ile seçilen meslekleri bir daha sormuşlardır. Sonuçta çoğunun tercih ettikleri mesleklerin sırasını değiştirmediklerini buna karşılık değer sıralamalarını meslek sıralamalarına uyacak şekilde değiştirdiklerini gözlemişlerdir (Kuzgun, 2006).

Meslek seçiminin gelişigüzel yapıldığı hallerde birey başarısız olur, düş kırıklığına uğrar, mesleğinde ilerleyemez. Bazı hallerde meslek değişimi bile imkânsız olabilir.

Bireyin tüm yaşamını ve mutluluğunu etkileyen meslek seçimi, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu konunun çözümünde de birey hem kendi özelliklerini, hem de sürdüreceği mesleğin özelliklerini göz önünde tutarak mesleğini seçmelidir.

Meslek seçimi çözümü zor olan konudur. Çözümü zor olan bu konuda bireyin yardıma ihtiyacı vardır. Bu yardımı sağlayan mesleki rehberliktir.

KAYNAKÇA

Berdan, İ. E. (2008). Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğretmen ve Öğrencilerin Yeteneklerinin Alan ve Meslek Seçimine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yeşilyaprak, B. (2004). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım

Kuzgun, Y. (2006) Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş. İstanbul. Nobel Yayın Dağıtım.

Kıyak, S. (2006). Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuzgun, Y. (2009). Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım